

การบริหารสถานศึกษาด้วยการคิดเชิงออกแบบ*

SCHOOL ADMINISTRATION THROUGH DESIGN THINKING

ผดุง ละเอียดศิลป์¹, จิรศักดิ์ สุรังคพิพรรธน์² และ ละมุล รอดขวัญ³

Padung Laiadsin¹, Jirasak Surangkaphiphan² and Lamun Rodkhwan³

¹⁻³วิทยาลัยนวัตกรรมการจัดการ มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลรัตนโกสินทร์

¹⁻³College of Management Innovation Rajamangala University of Technology Rattanakosin, Thailand

Corresponding Author's E-mail: padung.lai@rmutr.ac.th

บทคัดย่อ

การบริหารสถานศึกษาในยุคปัจจุบันต้องการการปรับตัวและนวัตกรรมเพื่อให้ทันกับการเปลี่ยนแปลงที่รวดเร็วของเทคโนโลยี สังคม และเศรษฐกิจ สถานศึกษาจำเป็นต้องพัฒนาการใช้เทคโนโลยีในการเรียนการสอนและการเตรียมผู้เรียนให้มีทักษะที่จำเป็นในศตวรรษที่ 21 การสร้างสภาพแวดล้อมที่ยืดหยุ่นและการเสริมสร้างสุขภาวะทางจิต แต่ในการพัฒนานั้นต้องคำนึงถึงความเสี่ยงเนื่องจากสถานศึกษามีข้อจำกัดด้านงบประมาณและทรัพยากร ผู้บริหารจึงต้องปรับปรุงวิธีการบริหารจัดการเพื่อให้สามารถตอบสนองต่อความต้องการของนักเรียน ครูและบุคลากร ตลอดจนผู้ปกครองและชุมชน การคิดเชิงออกแบบ (Design Thinking) เป็นวิธีการหนึ่งที่ได้รับความนิยมและเป็นประโยชน์ในกระบวนการบริหารจัดการ เนื่องจากเป็นกระบวนการที่เน้นผู้ใช้ใช้วิธีการคิดที่สร้างสรรค์และยืดหยุ่น

การคิดเชิงออกแบบ (Design Thinking) เป็นกระบวนการสร้างนวัตกรรมเพื่อการแก้ปัญหาอย่างลึกซึ้ง เน้นผู้ใช้เป็นหลัก นำมุมมองที่หลากหลายมาสร้างเป็นแนวทางแก้ไขปัญหาเพื่อเพิ่มประสิทธิภาพของการทำงาน ทดสอบและพัฒนาต้นแบบนวัตกรรมอย่างต่อเนื่อง ประกอบด้วย 5 ขั้นตอน คือ 1) การเข้าใจปัญหา (Empathize) 2) การระบุปัญหา (Define) 3) การระดมแนวคิดใหม่ (Ideate) 4) การสร้างต้นแบบ (Prototype) และ 5) การทดสอบ (Test) จึงเป็นกระบวนการที่สามารถนำไปประยุกต์ใช้กับงานต่าง ๆ รวมถึงการบริหารสถานศึกษาซึ่งเน้นการตอบสนองความต้องการของผู้ใช้ ได้แก่ นักเรียน ครู บุคลากร และชุมชน

* Received 30 June 2024; Revised 13 July 2024; Accepted 23 August 2024

แนวทางการบริหารสถานศึกษาด้วยการคิดเชิงออกแบบจะช่วยให้ผู้บริหารสถานศึกษาสามารถพัฒนาการบริหารจัดการและการจัดการเรียนการสอน ทำให้ผู้เรียนบรรลุเป้าหมายของหลักสูตร พัฒนาศักยภาพครูและบุคลากรทางการศึกษาได้อย่างมีประสิทธิภาพ ส่งเสริมการบริหารแบบมีส่วนร่วม พัฒนาสภาพแวดล้อมที่เอื้อต่อการเรียนรู้ ตอบสนองต่อความต้องการของผู้เรียนได้ดียิ่งขึ้น อีกทั้งสามารถสร้างพื้นที่สำหรับพัฒนานวัตกรรมที่สามารถตอบสนองต่อความต้องการของสังคมโลกที่มีการเปลี่ยนแปลงทั้งในปัจจุบันและอนาคต

คำสำคัญ : การบริหารสถานศึกษา, การคิดเชิงออกแบบ, ผู้ใช้

ABSTRACT

In today's era, school administration requires adaptation and innovation to keep up with the rapid changes in technology, society, and the economy. Educational institutions need to advance the use of technology in teaching and learning and prepare students with the necessary 21st century skills, create flexible environments, and promote mental well-being. However, development efforts must consider risks due to budget and resource constraints. Administrators must improve management methods to effectively meet the needs of students, teachers, staff, parents, and the community.

Design Thinking is a popular and beneficial approach in the management process because it is a user-centered process that employs creative and flexible problem-solving methods. Design Thinking is an innovation process aimed at deeply solving problems with a user-centered focus, incorporating diverse perspectives to develop solutions that enhance work efficiency, and continuously testing and developing innovative prototypes. It consists of five steps: 1) Empathize, 2) Define, 3) Ideate, 4) Prototype, and 5) Test. This process can be applied to various tasks, including school administration, which emphasizes responding to the needs of users such as students, teachers, staff, and the community.

Adopting Design Thinking in school administration can help school leaders develop management and teaching strategies that enable students to achieve curriculum goals, enhance the potential of teachers and educational personnel effectively, promote participatory management, foster a learning-conducive environment, and better meet students' needs. Moreover, it can create a space for developing innovations that address the demands of the ever-changing global society, both now and in the future.

Keywords : School administration, Design thinking, Users

บทนำ

การศึกษาเป็นหนึ่งในเสาหลักของการพัฒนาที่ยั่งยืน เป้าหมายด้านการศึกษาก็ถูกกำหนดไว้ในเป้าหมายของการพัฒนาที่ยั่งยืนและนับเป็นความท้าทายของกระทรวงศึกษาธิการในการทำให้ผู้เรียนทุกคนได้รับความรู้ด้วยการจัดการศึกษาและทักษะที่จำเป็นต่อการส่งเสริมการพัฒนาที่ยั่งยืน รวมไปถึงการศึกษาสำหรับการพัฒนาที่ยั่งยืนที่ตั้งเป้าไว้ภายในปี พ.ศ. 2573 (สำนักงานสภาพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, 2561) การบริหารสถานศึกษาในยุคโลกพลิกผันต้องเผชิญกับความเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วในหลายด้าน ไม่ว่าจะเป็นเทคโนโลยีที่พัฒนาอย่างต่อเนื่อง การเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ หรือความท้าทายทางเศรษฐกิจและสังคม การบริหารที่มุ่งเน้นเพียงการดำเนินงานตามกรอบที่มีอยู่เดิม อาจไม่เพียงพอสำหรับการรับมือกับความเปลี่ยนแปลงเหล่านี้ เพื่อให้สถานศึกษามีความพร้อมและพัฒนาได้อย่างยั่งยืนในยุคโลกพลิกผันนี้ การนำหลักการคิดเชิงออกแบบ (Design Thinking) มาใช้ในการบริหารสถานศึกษาจึงกลายเป็นแนวทางหนึ่งที่ผู้เขียนให้ความสนใจ การคิดเชิงออกแบบเป็นกระบวนการที่อาศัยการทำงานเป็นทีมของผู้มีความคิดสร้างสรรค์ที่หลากหลาย เพื่อร่วมกันสร้างแนวคิดใหม่ที่ตอบสนองความต้องการหรือแก้ไขปัญหาของผู้ใช้ (สุกัญญา แซ่มซ้อย, 2565) โดยการทดสอบที่รวดเร็ว และการทำซ้ำเพื่อหาวิธีการที่ดีที่สุด (Tran, 2016) กระบวนการนี้สามารถนำมาประยุกต์ใช้ในการบริหารสถานศึกษา เพื่อพัฒนาการบริหารจัดการและการเรียนการสอนให้ตอบสนองต่อความต้องการและความท้าทายที่เปลี่ยนแปลงไปได้อย่างมีประสิทธิภาพ

งานวิจัยและการศึกษาในหลาย ๆ ประเทศได้แสดงให้เห็นว่าการใช้การคิดเชิงออกแบบในด้านการศึกษาช่วยสร้างสรรค์แนวทางในการพัฒนาการบริหารจัดการและการจัดการเรียนการสอน

ในสถานศึกษาได้อย่างมีประสิทธิภาพ นอกจากนี้ยังช่วยเสริมสร้างความร่วมมือและการมีส่วนร่วมของนักเรียน ครู บุคลากร และชุมชนในกระบวนการพัฒนาและการตัดสินใจ การบริหารสถานศึกษาจึงจำเป็นต้องผสมผสานหลักการคิดเชิงออกแบบเข้ากับการดำเนินงานอย่างเป็นระบบและยืดหยุ่น เพื่อให้สามารถปรับตัวและพัฒนาได้อย่างยั่งยืน

การบริหารสถานศึกษา

ความหมายของการบริหารสถานศึกษา

การบริหารสถานศึกษาเป็นกระบวนการหรือกิจกรรมที่ทำให้การศึกษาดำเนินไปอย่างมีประสิทธิภาพ

มีนักวิชาการได้ให้ความหมายของการบริหารสถานศึกษาที่เหมาะสมกับสถานการณ์ในปัจจุบันไว้ ดังนี้

สงบ อินทรมณี (2562) ได้ให้ความหมายของการบริหารสถานศึกษาสำหรับยุคดิจิทัลว่าเป็นการดำเนิน การต่าง ๆ ตามภารกิจของสถานศึกษา ทั้งด้านวิชาการ งบประมาณ บริหารงานบุคคล และบริหารทั่วไป โดยใช้เทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารเพื่อให้งานจัดการศึกษามีประสิทธิภาพและประสิทธิผล ทั้งในเรื่องการจัดการเรียนรู้และการบริหารจัดการเพื่อส่งเสริมสนับสนุนการจัดการเรียนรู้ยกระดับคุณภาพการศึกษาในศตวรรษที่ 21 โดยยึดหลักธรรมาภิบาลในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560

วรชัย วิภูอุปโคตร (2564) ได้ให้ความหมายไว้ว่าการบริหารสถานศึกษา หมายถึง กระบวนการและกิจกรรมที่ผู้บริหารสถานศึกษาดำเนินการเพื่อจัดการและพัฒนาสถานศึกษาให้สามารถบรรลุเป้าหมายและพันธกิจที่กำหนดไว้ โดยรวมถึงการวางแผน การจัดองค์กร การนำ และการควบคุม เพื่อให้เกิดประสิทธิภาพสูงสุดในการดำเนินงาน การพัฒนานักเรียน บุคลากร และสภาพแวดล้อมการเรียนรู้ที่ดี

นิตยา หงษ์ขุนทด และคณะ (2567) ได้ให้ความหมายไว้ว่า การบริหารสถานศึกษาเป็น กระบวนการที่ครอบคลุมการวางแผน การจัดการทรัพยากร และการนำทีมงานให้ทำงานร่วมกันอย่างมีประสิทธิภาพ เพื่อสร้างสภาพแวดล้อมการเรียนรู้ที่มีความสุขและสนับสนุนการเรียนรู้ของนักเรียน โดยมุ่งเน้นให้สามารถตอบสนองต่อเป้าหมายการศึกษาและปรับตัวต่อการเปลี่ยนแปลงในสังคมและเทคโนโลยีอย่างมีประสิทธิภาพ การบริหารที่มีประสิทธิภาพมีผลกระทบเชิงบวกต่อการ

พัฒนาและปรับปรุงการศึกษาในทุกระดับ ทำให้การศึกษาเป็นเครื่องมือที่สร้างโอกาสและเข้าถึงความรู้ได้อย่างทั่วถึง

Sabir, U., et al. (2023) ได้ให้ความหมายไว้ว่า การบริหารสถานศึกษาเป็นกระบวนการที่มีการวางแผนการจัดองค์กร การนำ การประสานงาน การควบคุม และการประเมินผลการดำเนินงานของสถานศึกษา โดยมุ่งเน้นในการบริหารทรัพยากร เพื่อใช้ให้เหมาะสมและเพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์หรือเป้าหมายของสถานศึกษาอย่างมีประสิทธิภาพ

สรุปได้ว่า การบริหารสถานศึกษา หมายถึง กระบวนการดำเนินงานอย่างเป็นระบบ อาศัยการวางแผน การจัดการองค์กร การนำ และการควบคุม มุ่งเน้นผลลัพธ์ที่ชัดเจน ตรวจสอบได้ โดยที่ผู้บริหารมีบทบาทสำคัญในการขับเคลื่อนจึงต้องมีทั้งความรู้ ความสามารถ ทักษะที่จะเป็น มีความผู้นำ มีวิสัยทัศน์ และสร้างแรงบันดาลใจ โดยดำเนินการครอบคลุม ด้านวิชาการ บริหารงานบุคคลงบประมาณ และบริหารทั่วไป มุ่งพัฒนาให้สถานศึกษาบรรลุเป้าหมายและพันธกิจ เน้นการพัฒนา นักเรียนและบุคลากรให้มีคุณภาพโดยใช้ทรัพยากรอย่างคุ้มค่า จึงกล่าวได้ว่า การบริหารสถานศึกษา ผู้บริหารต้องใช้แนวคิดในการบริหารที่มีการเข้าถึงปัญหา เข้าใจสาเหตุเพื่อค้นหาวิธีการแก้ไขหรือแนวทางพัฒนา และมีการทดลองเพื่อตรวจสอบผลลัพธ์ ปรับปรุงกระบวนการอย่างต่อเนื่องจึงจะทำให้การบริหารสถานศึกษาบรรลุผลสำเร็จได้

ความสำคัญของการบริหารสถานศึกษา

การบริหารสถานศึกษาเป็นปัจจัยสำคัญในการดำเนินงานของสถานศึกษาให้เป็นไปตามเป้าหมายที่ตั้งไว้ และให้บริการการศึกษาที่มีคุณภาพแก่ผู้เรียน มีนักวิชาการได้อธิบายความสำคัญของการบริหารสถานศึกษา ดังนี้

วรชัย วิภูอุปโภคตร (2564) ได้ให้แนวคิดเกี่ยวกับการบริหารสถานศึกษาของโรงเรียนในสังกัดของคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐานยุค 4.0 รวมถึงความสำคัญไว้ว่า การบริหารสถานศึกษาจะทำให้มีการเพิ่มคุณภาพในทุกภารกิจ ทั้งการเรียนการสอน การสร้างสภาพแวดล้อมที่เอื้อต่อการเรียนรู้ การพัฒนาบุคลากรและนักเรียนให้มีคุณภาพตามมาตรฐานที่กำหนด ส่งเสริมให้ผู้เรียนสามารถเรียนรู้ได้เองตลอดชีวิต และผู้บริหารควรมีทิศทางในการบริหารงานโดยมุ่งผลลัพธ์ได้แก่ องค์ความรู้ ทักษะแห่งศตวรรษที่ 21 ทักษะที่ตลาดแรงงานโลกต้องการ

สุกัญญา แซ่มซ้อย (2562) ได้อธิบายความสำคัญของผู้บริหารและการบริหารสถานศึกษาว่ามีบทบาทในการปรับเปลี่ยนบริบทของการศึกษา เพื่อรองรับความเปลี่ยนแปลงและพัฒนาการศึกษาให้ก้าวหน้าสู่ยุคดิจิทัลอย่างยั่งยืน ได้แก่ การเป็นหุ้นส่วนในการเรียนรู้ (Partnering)

ผู้บริหารและครูต้องร่วมมือกันสร้างสภาพแวดล้อมที่เอื้อต่อการเรียนรู้แบบหุ้นส่วน ผู้เรียนมีส่วนร่วมในการกระบวนกรเรียนรู้และการตัดสินใจ ทำให้การเรียนรู้มีความหมายและตรงกับความต้องการของผู้เรียนมากยิ่งขึ้น มีการใช้เทคโนโลยีและนวัตกรรม ผู้บริหารสถานศึกษาต้องมีความรู้ นำเชิงเทคโนโลยีและนวัตกรรม นำเทคโนโลยีมาใช้ในการจัดการและสนับสนุนการเรียนรู้ เพื่อให้ผู้เรียนมีประสบการณ์การเรียนรู้ที่ทันสมัยและสอดคล้องกับยุคดิจิทัล

Awuku, O. A, (2023) ได้อธิบายความสำคัญของการบริหารสถานศึกษาว่ามีบทบาทสำคัญประกอบด้วยหลายด้านหลัก ๆ ซึ่งเน้นที่การจัดการทรัพยากรบุคคลเพื่อให้มีความสามารถ และทักษะที่เหมาะสมในการปฏิบัติหน้าที่การวางแผนและพัฒนาหลักสูตรเพื่อสนองความต้องการของผู้เรียน ประเมินและปรับปรุงหลักสูตรอย่างต่อเนื่องให้เป็นปัจจุบันและมีคุณภาพ การประเมินผลการดำเนินงานเพื่อวิเคราะห์และระบุจุดแข็งและจุดอ่อนแล้วนำไปปรับปรุง การดำเนินงาน และการสร้างสภาพแวดล้อมที่ปลอดภัย เอื้อต่อการเรียนรู้และการพัฒนาของผู้เรียน

Caldwell, B. J., & Spinks, J. M, (2021) ได้อธิบายความสำคัญของการบริหารสถานศึกษาด้วยตนเองว่าทำให้สถานศึกษามีความยืดหยุ่นและปรับตัวต่อการเปลี่ยนแปลงของสังคมและเทคโนโลยีได้อย่างรวดเร็ว โดยไม่ต้องรอคำสั่งหรือการควบคุมจากภายนอก และเป็นการส่งเสริมความรับผิดชอบและการพัฒนาตนเองโดยมีการตัดสินใจและบริหารจัดการภายในสถานศึกษาเพื่อเพิ่มประสิทธิภาพในการเรียนรู้ของผู้เรียน และมีการสนับสนุนการเรียนรู้ที่ทันสมัยตอบสนองต่อความต้องการของผู้เรียนและชุมชน

สรุปได้ว่า การบริหารสถานศึกษามีความสำคัญอย่างยิ่งต่อการพัฒนาคุณภาพการศึกษา ได้แก่ การสร้างสภาพแวดล้อมที่เอื้อต่อการเรียนรู้ การเพิ่มคุณภาพการเรียนการสอน พัฒนาครูและบุคลากรทางการศึกษา การใช้ทรัพยากรที่มีอยู่อย่างมีประสิทธิภาพ ทั้งนี้การบริหารสถานศึกษาที่มีความยืดหยุ่น และตอบสนองต่อความต้องการของนักเรียน ครูและบุคลากร ผู้ปกครอง และชุมชน จะสามารถปรับตัวต่อการเปลี่ยนแปลงของสังคมและเทคโนโลยีได้อย่างรวดเร็ว ส่งผลต่อความก้าวหน้าของการจัดการศึกษาอย่างยั่งยืน สามารถกล่าวได้ว่า การบริหารสถานศึกษาที่ดีจะสนองตอบความต้องการของผู้ใช้ ได้แก่ นักเรียน ครูและบุคลากร ผู้ปกครองและชุมชน โดยผ่านความร่วมมือ การระดมความคิดเพื่อพัฒนานวัตกรรมหรือวิธีแก้ปัญหา จนสามารถยกระดับคุณภาพของสถานศึกษาได้

การบริหารสถานศึกษาในยุคโลกพลิกผัน

ในยุคโลกพลิกผัน การบริหารสถานศึกษาจำเป็นต้องมีการปรับตัวและมีการออกแบบการบริหารการจัดการและการเรียนการสอนให้สอดคล้องกับความต้องการของผู้ใช้ ทั้งนักเรียน ครู ผู้ปกครอง และชุมชน เพื่อเตรียมความพร้อมให้สามารถเผชิญกับความท้าทายและโอกาสในอนาคตได้อย่างมีประสิทธิภาพ (สุวิมล โพธิ์กลิ่น, 2564; ทินกร เผ่ากันทะ, 2565; ศักดิ์ฤทธิ์ ศิลาลาย, 2566; อภิชัย สุระเดชชากุล, 2567; อุกฤษฏ์ ดอนบรรเทา และเอกราช โฆษิตพิมาณเวช, 2567) ดังนี้

1. การใช้เทคโนโลยีในการเรียนการสอน สถานศึกษามีการเรียนออนไลน์ การใช้สื่อการสอนดิจิทัล และแพลตฟอร์ม การเรียนรู้ต่าง ๆ ได้รับการยอมรับและนำมาใช้เพื่อให้การเรียนการสอนเป็นไปอย่างราบรื่น การฝึกอบรมให้ครูมีสมรรถนะด้านดิจิทัล ทำให้การสอนมีรูปแบบใหม่ ๆ และมีประสิทธิภาพมากขึ้น

2. การพัฒนาทักษะที่จำเป็นในศตวรรษที่ 21 สถานศึกษามีการส่งเสริมทักษะการคิดวิเคราะห์และแก้ปัญหา ทักษะการสื่อสารและการทำงานร่วมกับผู้อื่น ทำให้ผู้เรียนมีภาวะผู้นำและพร้อมเผชิญกับความท้าทายในอนาคต

3. การสร้างสภาพแวดล้อมที่ยืดหยุ่น ผู้บริหารต้องมีการบริหารจัดการเชิงกลยุทธ์เพื่อนำพาสถานศึกษาให้สามารถปรับตัวและตอบสนองต่อการเปลี่ยนแปลงได้อย่างรวดเร็ว การสร้างวัฒนธรรมองค์กรที่เปิดกว้างเป็นสิ่งสำคัญต่อการทำงานร่วมกันได้อย่างราบรื่นและมีประสิทธิภาพมากขึ้น

4. การเสริมสร้างสุขภาวะทางจิต การดูแลสุขภาพจิตของนักเรียนและครูเป็นสิ่งสำคัญช่วยให้ทุกคนในสถานศึกษามีสุขภาพจิตที่ดีและพร้อมในการเรียนการสอน การสร้างสมดุลระหว่างการเรียนและการพักผ่อนจะช่วยให้เด็กเรียนมีสมดุลในชีวิตและสามารถพัฒนาตนเองได้อย่างเต็มที่

5. การพัฒนาหลักสูตร สถานศึกษาควรปรับปรุงหลักสูตรให้สอดคล้องกับความต้องการของสังคม หลักสูตรที่ยืดหยุ่นจะช่วยให้เด็กเรียนมีทักษะที่จำเป็นในอนาคต เช่น ทักษะด้านเทคโนโลยีและการพัฒนาที่ยั่งยืน การสร้างความร่วมมือกับภาคส่วนต่าง ๆ เป็นสิ่งสำคัญในการพัฒนาหลักสูตรและโอกาสในการเรียนรู้ที่เหมาะสม มีสอดคล้องกับการเปลี่ยนแปลงในตลาดแรงงานส่งผลให้นักเรียนมีโอกาสได้รับอาชีพสูงขึ้น

สรุปได้ว่า การบริหารสถานศึกษาในยุคโลกพลิกผันมีความสำคัญในการเตรียมความพร้อมให้นักเรียนเผชิญกับความท้าทายอนาคต โดยผู้บริหารต้องปรับตัวและออกแบบแนวทางการบริหารสถานศึกษาใน 5 ด้าน ได้แก่ 1) การใช้เทคโนโลยีในการเรียนการสอน 2) การพัฒนาทักษะที่จำเป็น

ในศตวรรษที่ 21 3) การสร้างสภาพแวดล้อมที่ยืดหยุ่น 4) การเสริมสร้างสุขภาวะทางจิต และ 5) การพัฒนาหลักสูตร

จากที่กล่าวมาการบริหารสถานศึกษาเป็นกระบวนการดำเนินงานอย่างเป็นระบบ มุ่งเน้นผลลัพธ์ที่ชัดเจนและตรวจสอบได้ ผู้เขียนเห็นว่าผู้บริหารควรสร้างนวัตกรรม อาจเป็นแนวทางแก้ปัญหา หรือการพัฒนาอย่างเป็นระบบ ควรมีการทดลองและทดสอบสิ่งที่สร้างขึ้นมาเพื่อตรวจสอบผลลัพธ์และปรับปรุงกระบวนการอย่างต่อเนื่องซึ่งสอดคล้องกับการคิดเชิงออกแบบ (Design Thinking) และจากคุณลักษณะของผู้บริหารต้องเป็นผู้มีวิสัยทัศน์ ความเป็นผู้นำ ช่วยให้ทีมเดินไปในทิศทางที่ถูกต้องและสร้างสรรค์แนวคิดใหม่ ๆ สามารถสร้างแรงบันดาลใจ ความมุ่งมั่นของทีมใน การพัฒนาและแก้ไขปัญหาต่าง ๆ ซึ่งเป็นไปหลักของ Design Thinking ที่ต้องสร้างทีมงานเพื่อออกแบบวิธีการทำงาน และในขณะที่ขอข่ายในการบริหารสถานศึกษาครอบคลุมด้านวิชาการ บริหารงานบุคคล งบประมาณ และการบริหารทั่วไป โดยเป็นการมองแบบองค์รวม (Holistic View) ซึ่งสอดคล้องกับการออกแบบเชิงความคิดที่พิจารณาทุกด้านของปัญหาและความต้องการของผู้ใช้ (User-Centric Approach) นั้นเอง เพื่อให้สามารถพัฒนาสถานศึกษาได้อย่างครบถ้วน (The Education Commission, 2016) โดยเฉพาะอย่างยิ่ง การบริหารสถานศึกษาในยุคโลกพลิกผันที่เน้นการใช้เทคโนโลยี การพัฒนาทักษะที่จำเป็นในศตวรรษที่ 21 การสร้างสภาพแวดล้อมที่ยืดหยุ่น การเสริมสร้างสุขภาวะทางจิต และการพัฒนาหลักสูตรที่กล่าวไว้ข้างต้นนั้นสอดคล้องกับหลักการของ Design Thinking ที่เน้นการทำความเข้าใจผู้ใช้ การระดมความคิด การทดลองและปรับปรุงอย่างต่อเนื่อง

การคิดเชิงออกแบบ (Design Thinking)

ความหมายของการคิดเชิงออกแบบ

การคิดเชิงออกแบบ (Design Thinking) เป็นกระบวนการในสร้างแนวคิดใหม่ ประยุกต์มาจากการคิดของนักออกแบบโดยคำนึงถึงผู้ใช้เป็นหลัก มีนักวิชาการได้ให้ความหมายไว้ ดังนี้

ไพบรมา อิศรเสนา ณ อยุธยา และ ชูจิต ตรีรัตนพันธ์ (2562) ได้ให้ความหมายของการคิดเชิงออกแบบว่าเป็นการคิดแก้ปัญหาอย่างสร้างสรรค์โดยมีมนุษย์เป็นศูนย์กลาง เน้นการลงมือปฏิบัติและการเรียนรู้จากการทดลอง กระบวนการทำงานวนซ้ำ จากการสร้างความเข้าใจมนุษย์ การคิดสร้างสรรค์ และการทดสอบกับผู้ใช้ เพื่อเรียนรู้และลดข้อผิดพลาดหลาย ๆ ครั้ง

เอื้อให้สามารถพัฒนาความคิดและทางออกใหม่ที่ดีขึ้นเรื่อย ๆ และเพิ่มโอกาสความสำเร็จของโครงการ

Kelley, D., & Kelley, T. (2013) ได้ให้ความหมายของการคิดเชิงออกแบบว่า เป็นวิธีสร้างความคิดใหม่อย่างก้าวกระโดดนอกกรอบเดิม โดยเฉพาะสำหรับโครงการและปัญหาที่ซับซ้อน จำเป็นต้องใช้ทีมที่มีความชำนาญหลากหลายศาสตร์ สร้างและทดลองต้นแบบกับผู้ใช้ Chao (2015) ได้ให้ความหมายของการคิดเชิงออกแบบจากเว็บไซต์ของ d.school ว่า เป็นกระบวนการสร้างนวัตกรรมโดยการผสมผสานวิธีการที่สร้างสรรค์กับวิธีการคิดวิเคราะห์ และความร่วมมือจากหลายศาสตร์

Cox, M. (2016) ได้ให้ความหมายของการคิดเชิงออกแบบว่า เป็นวิธีการทำงานที่ให้ความสำคัญกับมนุษย์ เน้นการลงมือปฏิบัติและความร่วมมือเพื่อสร้างความเข้าใจ เปลี่ยนกรอบความคิด และแก้ปัญหา การคิดเชิงออกแบบให้ความสำคัญกับการทำให้ผลิตภัณฑ์และบริการตอบสนองความต้องการของลูกค้ามากกว่ารูปร่างหน้าตา

Tran (2016) ได้ให้ความหมายของการคิดเชิงออกแบบว่า เป็นกระบวนการแก้ปัญหาอย่างสร้างสรรค์ที่มุ่งเน้นการทำความเข้าใจความต้องการของผู้อื่น การทดสอบที่รวดเร็ว (Rapid Testing) และการทำซ้ำ (Iterate) เพื่อให้เกิดผลลัพธ์ที่สร้างสรรค์

สรุปได้ว่า การคิดเชิงออกแบบ หมายถึง กระบวนการสร้างนวัตกรรมหรือเครื่องมือที่ใช้แก้ปัญหาที่ซับซ้อน โดยใช้ความคิดสร้างสรรค์และให้ความสำคัญกับความต้องการของผู้ใช้เป็นหลัก มีการเก็บข้อมูลเชิงลึกและอาศัยการทำงานเป็นทีม ซึ่งจะเห็นได้ว่าการคิดเชิงออกแบบจะช่วยให้การบริหารหรือการจัดการองค์กรมีความยืดหยุ่น เหมาะสำหรับการปรับตัวในบริบทที่มีการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว เช่น การบริหารจัดการศึกษาหลังภาวะโรคติดเชื้อโควิด การนำเทคโนโลยีดิจิทัลมาใช้ในการจัดการเรียนการสอน โดยการเข้าใจปัญหาและความต้องการของผู้ใช้ การระดมแนวคิดใหม่ ๆ จากทีมงานจะทำให้เกิดแนวคิดที่สามารถนำมาแก้ปัญหาหรือพัฒนาการบริหารจัดการได้ทันกับเวลาและใช้ทรัพยากรที่มีอยู่ได้อย่างคุ้มค่า

ความสำคัญของการคิดเชิงออกแบบ

การคิดเชิงออกแบบเป็นกระบวนการที่ช่วยแก้ปัญหาที่มีความซับซ้อนโดยการอาศัยการแลกเปลี่ยนความคิดเห็นอย่างหลากหลายของคนในทีม มีนักวิชาการได้อธิบายความสำคัญของการคิดเชิงออกแบบ ดังนี้

ไปรมา อิศรเสนา ณ อยุธยา และชูจิต ตรีรัตนพันธ์ (2562) ได้อธิบายความสำคัญของการคิดเชิงออกแบบว่า สามารถลดความเสี่ยงในการเปิดตัวหรือนำสิ่งใหม่ ๆ เข้าสู่ตลาด ช่วยจัดระบบการเรียนรู้และรวบรวมสิ่งที่เรียนรู้จากโครงการได้อย่างรวดเร็ว สร้างนวัตกรรมที่ก้าวกระโดดมากกว่าการเปลี่ยนแปลงเล็กน้อย พัฒนาแนวทางและเครื่องมือที่เหมาะสมสำหรับการสร้างนวัตกรรมในองค์กร สร้างวัฒนธรรมแห่งความคิดสร้างสรรค์และนวัตกรรมในองค์กร ส่งเสริมการใช้ประโยชน์จากบุคลากรในองค์กรอย่างเต็มศักยภาพ ผ่านการทำงานร่วมกันเป็นทีมของผู้เชี่ยวชาญจากหลากหลายสาขา กระตุ้นการแลกเปลี่ยนข้อมูลและความคิดภายในองค์กร เพิ่มและสร้างมูลค่าให้กับนวัตกรรมผ่านโมเดลธุรกิจใหม่ ๆ

พีรตร แก้วลาย และขวัญ พงษ์หาญยุทธ (2562) ได้กล่าวไว้ว่าการคิดเชิงออกแบบมีความสำคัญต่อการพัฒนาการบริหารจัดการภายในองค์กร สร้างนวัตกรรมทางสังคมเพื่อแก้ไขปัญหาที่มีความซับซ้อน ได้แก่ ปัญหาความไม่เท่าเทียม ปัญหาสิ่งแวดล้อม พัฒนาบริการสาธารณะและการพัฒนานโยบาย โดยกระบวนการดังกล่าว ไม่เพียงแต่จะเอื้อให้รัฐเข้าใจถึงความต้องการที่แท้จริงของประชาชน ลดต้นทุนในการบริการและบริหารจัดการ ยังเอื้อให้เกิดการมีส่วนร่วมอย่างมีความหมาย (meaningful participation) อีกด้วย

Cox, M. (2016) ได้อธิบายความสำคัญของการคิดเชิงออกแบบว่า เน้นที่ความต้องการและประสบการณ์ของผู้ใช้เป็นหลัก กระบวนการนี้ช่วยให้มั่นใจได้ว่าวิธีแก้ปัญหาที่พัฒนาขึ้นนั้นตรงกับปัญหาที่แท้จริงและตอบสนองความต้องการของผู้ใช้ สร้างสรรค์และไม่เหมือนใคร การทำงานแบบวนซ้ำช่วยลดความเสี่ยงในการพัฒนาซึ่งส่งผลต่อโอกาสความสำเร็จของผลิตภัณฑ์และบริการ ทีมงานได้รับการพัฒนาทักษะการแก้ปัญหา ส่งเสริมการทำงานเป็นทีมและการรวมกลุ่มจากหลากหลายสาขาวิชา การแลกเปลี่ยนความคิดเห็นและการทำงานร่วมกันนำไปสู่ผลลัพธ์ที่ดียิ่งขึ้น

สรุปได้ว่า การคิดเชิงออกแบบมีความสำคัญอย่างมากที่จะช่วยให้องค์กรปรับตัวและพัฒนาไปในทิศทางที่สร้างนวัตกรรมและความคิดใหม่ การลดความเสี่ยง ปรับปรุงการทำงานร่วมกัน และตอบสนองความต้องการของผู้ใช้อย่างมีประสิทธิภาพและมีคุณภาพสูงสุด

จากที่กล่าวมาผู้เขียนเห็นว่าการคิดเชิงออกแบบ (Design Thinking) สามารถนำไปใช้กับการบริหารสถานศึกษา โดยจะช่วยให้ผู้บริหารสามารถมองเห็นโอกาสในการปรับตัวและพัฒนาองค์กรให้เหมาะสมกับสถานการณ์ที่เปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว เช่น การนำเทคโนโลยีใหม่เข้ามาใช้ในกระบวนการเรียนรู้ เพื่อตอบสนองความต้องการของนักเรียนในยุคดิจิทัล ช่วยส่งเสริมนวัตกรรม

ในการจัดการศึกษา และสร้างความคิดใหม่ในการเรียนรู้ที่สร้างคุณค่าและมีประสิทธิภาพ และสำหรับการทดลองและทดสอบอย่างต่อเนื่อง ในขั้นตอนของการคิดเชิงออกแบบช่วยลดความเสี่ยงในการดำเนินงานและการพัฒนาโครงการใหม่ โดยการทำความเข้าใจผู้ใช้ ได้แก่ นักเรียน ครูและบุคลากร และผู้ปกครองในขั้นตอนต่าง ๆ ของการพัฒนา และการคิดเชิงออกแบบจะส่งเสริมการทำงานร่วมกันในทีมอย่างมีประสิทธิภาพ โดยการให้พื้นที่ในการแสดงความคิดเห็นและการตัดสินใจ ที่เน้นการทดลองและเรียนรู้จากประสบการณ์

การบริหารสถานศึกษาด้วยการคิดเชิงออกแบบ

การนำการคิดเชิงออกแบบมาใช้ในการบริหารสถานศึกษามีเหตุผลและความสำคัญอย่างมาก เนื่องจากเป็นเครื่องมือที่ช่วยให้ผู้บริหารสถานศึกษาสามารถแก้ไขปัญหาและพัฒนาสถานศึกษาให้มีคุณภาพมากขึ้น โดยมีประเด็นสำคัญ (Brown, 2009; Liedtka & Ogilvie, 2011; IDEO, 2015) ดังนี้

1) การให้ความสำคัญกับประสบการณ์ผู้ใช้ การคิดเชิงออกแบบเน้นที่การเข้าใจและตอบสนองต่อความต้องการของผู้ใช้จริง ซึ่งในที่นี้คือ นักเรียน ครู บุคลากร และชุมชน การให้ความสำคัญกับประสบการณ์ผู้ใช้ช่วยให้สามารถปรับปรุงกระบวนการบริหารจัดการและการจัดการเรียนการสอนให้เหมาะสมและมีประสิทธิภาพมากขึ้น

2) การสร้างนวัตกรรมและการพัฒนาที่ยืดหยุ่น การคิดเชิงออกแบบช่วยให้สามารถสร้างนวัตกรรมและการพัฒนาที่สามารถปรับตัวต่อการเปลี่ยนแปลงได้อย่างรวดเร็ว ทำให้สถานศึกษาสามารถตอบสนองต่อความเปลี่ยนแปลงของเทคโนโลยีและสังคมได้อย่างมีประสิทธิภาพ

3) การแก้ไขปัญหาอย่างสร้างสรรค์ กระบวนการการคิดเชิงออกแบบช่วยให้ผู้บริหารสามารถเห็นภาพรวมของปัญหาอย่างชัดเจน และสร้างความคิดใหม่ ๆ เพื่อแก้ไขปัญหาที่มีอยู่อย่างสร้างสรรค์และเหมาะสม

4) การสร้างความเชื่อมโยงและความร่วมมือ การนำเสนอกระบวนการการคิดเชิงออกแบบช่วยเสริมสร้างความเชื่อมโยงระหว่างสมาชิกในทีมการบริหารสถานศึกษาและสร้างความร่วมมือในการพัฒนาแนวคิดและวิธีแก้ไขปัญหาใหม่ ๆ

5) การวัดผลและปรับปรุง การคิดเชิงออกแบบเน้นที่การทดสอบและปรับปรุงวิธีแก้ไขปัญหาตามความต้องการจริงของผู้ใช้ ช่วยให้การบริหารสถานศึกษาสามารถปรับปรุงและพัฒนาต่อไปอย่างต่อเนื่องเพื่อให้การเรียนรู้และการสอนมีประสิทธิภาพสูงสุด

สรุปได้ว่า การนำการคิดเชิงออกแบบมาใช้ในการบริหารสถานศึกษาไม่เพียงช่วยให้แก้ไข ปัญหาที่เกิดขึ้นในปัจจุบันได้อย่างมีประสิทธิภาพ เช่น การจัดการปัญหาด้านการเรียนการสอน ปัญหาด้านทักษะที่จะเป็นของครูผู้สอน แต่ยังช่วยสร้างความสามารถในการปรับตัวและพัฒนาแนวทางการบริหารให้ยืดหยุ่นต่อการเปลี่ยนแปลงขององค์กรและสังคมได้ดี จึงกล่าวได้ว่า การคิดเชิงออกแบบ เป็นกระบวนการที่การบริหารสถานศึกษาสามารถนำมาใช้ในการค้นหาวัตรกรรมการบริหารที่ตอบสนองต่อความต้องการของนักเรียน ครูและบุคลากร ผู้ปกครองและชุมชน สอดคล้องกับบริบทที่มีการเปลี่ยนแปลงรอบด้าน อีกทั้งช่วยให้การบริหารสถานศึกษาใช้ทรัพยากรที่มีอยู่ได้อย่างคุ้มค่า

ขั้นตอนของการคิดเชิงออกแบบในการบริหารสถานศึกษา

การนำการคิดเชิงออกแบบมาใช้เป็นเครื่องมือในการบริหารสถานศึกษามีขั้นตอนและการใช้งานที่เหมาะสมตามบริบทของสถานศึกษา (พิตร แก้วลาย และขวัญ พงษ์หาญยุทธ, 2562; Brown, 2009; Liedtka & Ogilvie, 2011; IDEO, 2015) โดยมีรายละเอียดดังนี้

1. การทำความเข้าใจ (Empathize) การคิดเชิงออกแบบมีเป้าหมายเพื่อสร้างสิ่งที่มีคุณค่าแก่ผู้ใช้หรือกลุ่มเป้าหมายและช่วยแก้ปัญหาที่สำคัญ ดังนั้นการทำความเข้าใจจึงต้องอาศัยรวบรวมข้อมูลของกลุ่มเป้าหมายและบริบททั้งหมด เป้าหมายของขั้นตอนนี้ คือเข้าใจเหตุผล คุณค่า (Value) และทัศนคติเบื้องลึกของการกระทำ (Insights) และระบุคุณค่า (Value) ปัญหา (Problem) ใหม่ ๆ และความต้องการที่ยังไม่ได้รับการตอบสนอง (Unmet needs) ซึ่งจะนำไปสู่การสร้างโจทย์และแนวคิดนวัตกรรม ในขั้นนี้จะมีการดำเนินการ 1) การกำหนดกรอบของโจทย์หรือปัญหาที่ต้องการแก้ไข เช่น “เราจะทำอะไรให้นักเรียนมีคุณลักษณะพอเพียง” มีการระบุความสำคัญและเป้าหมายผลลัพธ์ที่ต้องการให้เกิดขึ้น 2) การจัดตั้งทีมงาน ได้แก่ ทีมงานหลักเพื่อทำหน้าที่วางแผน จัดสรรงบประมาณ ประสานงานกับหน่วยงาน ทีมผู้เชี่ยวชาญ เช่น ผู้เชี่ยวชาญด้านสถานศึกษาพอเพียง และทีมผู้บริหารสถานศึกษาในเครือข่ายร่วมพัฒนา 3) การรวบรวมข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับโจทย์หรือปัญหา เช่น การสัมภาษณ์ การสอบถาม การสังเกต หรือรวบรวมข้อมูลจากเอกสารรายงานโครงการ รายงานผลการประเมินคุณภาพภายนอก 4) การระบุผู้ใช้ เช่น นักเรียน ครูและบุคลากร และผู้ปกครองหรือชุมชน

2. การระบุปัญหา (Define) หรือกำหนดความต้องการจำเป็น เป็นขั้นตอนในการวิเคราะห์ข้อมูล เพื่อระบุโอกาสในการพัฒนานวัตกรรม โดยจะนำข้อมูลที่ได้จากขั้นแรกมาวิเคราะห์เพื่อสรุป

ประเด็นสำคัญ และเป็นเป้าหมายของการออกแบบ เพื่อให้ได้กรอบโจทย์ที่ชัดเจน มีคุณค่า มีความหมาย ทำทายและครอบคลุมหลายมุมมอง เช่น ปัญหาในกระบวนการเรียนการสอน การบริหารทรัพยากร ความเสี่ยงและความปลอดภัย ควรจะทำการวิเคราะห์ร่วมกันเป็นทีมเพื่อหา มุมมอง (Point of view) ที่พิเศษ เป็นลักษณะเฉพาะ จากนั้นนำประเด็นข้อมูลและผลที่น่าสนใจ ทั้งหมดที่ได้จากการทำความเข้าใจกลุ่มเป้าหมายมาจัดลำดับความสำคัญ และเลือกจากมุมมองที่สามารถตอบสนองคุณค่า ความต้องการของกลุ่มเป้าหมายอย่างแท้จริง โดยใช้วิธีการลงพื้นที่สำรวจ เพื่อความชัดเจน การประชุมกลุ่มย่อยกับผู้ใช้ และการทำกิจกรรมเชิงปฏิบัติการร่วมกัน

3. การระดมแนวคิดใหม่ (Ideate) คือ การใช้แนวคิดจากมุมมองหลายด้านมาสร้างสรรค์ สิ่งใหม่ และหลากหลาย พร้อมสำหรับการคัดกรองหรือคัดสรร เพื่อนำไปสร้างต้นแบบเพื่อทดสอบ และพัฒนาในขั้นตอนถัดไปของกระบวนการคิดเชิงออกแบบ ผู้พัฒนาสามารถสร้างความคิดใหม่ได้ โดยใช้เทคนิคการระดมสมอง (Brainstorming) และแผนผังความคิด (Mind map) ร่วมกับการใช้ เครื่องมือและกรอบแนวคิดแบบต่าง ๆ ใช้ประโยชน์จากความหลากหลายของสมาชิกในทีมในการ สร้างทางเลือกจากมุมมองที่ต่างกันไป เป็นประเด็นท้าทายที่น่าสนใจ และข้อมูลเชิงลึก (Insight) เช่น การนำชุมชนเข้ามามีส่วนช่วยเหลือและสนับสนุนสถานศึกษาด้านภูมิปัญญา การจัดทำ โครงการร่วมกับเทศบาลประจำตำบลด้านพัฒนาทักษะกีฬา การพัฒนาแหล่งเรียนรู้โดยมี มหาวิทยาลัยเป็นพี่เลี้ยง

4. การสร้างต้นแบบ (Prototype) คือ การถ่ายทอดไอเดียให้เป็นรูปเป็นร่างอย่างง่าย สร้างเป็นต้นแบบเพื่อไปทดสอบกับกลุ่มเป้าหมายผู้ใช้ การสร้างต้นแบบอย่างง่ายขึ้นมาอย่างรวดเร็วช่วยให้สามารถทดสอบไอเดียจำนวนมากได้โดยไม่เสียเวลาและเงินมากนักในช่วงเริ่มต้น เช่น จากการที่ทีมทำงานสรุปประเด็นหลัก ได้แก่ แนวทางการแก้ปัญหาให้นักเรียนให้อ่านออกเขียนได้โดยใช้รูปแบบบันไดทักษะสี่ขั้น แนวทางการจัดทำหน่วยบูรณาการสาระท้องถิ่นโดยใช้ปราชญ์ชุมชน ซึ่งทีมทำงานจะใช้ประเด็นที่ได้กรอบของการสร้างแนวคิด จากนั้น ทีมทำงานหลักและทีม ผู้เชี่ยวชาญจะร่วมกันคัดเลือก และสร้างเป็นร่างต้นแบบโครงการหรือแนวทางการบริหาร สถานศึกษาต่อไป ซึ่งการสร้างต้นแบบ (และบริบทแวดล้อมของต้นแบบ) สามารถใช้ในการสื่อสาร พูดคุยกับผู้ใช้เพื่อหาทางแก้ปัญหาร่วมกัน รวมถึงเก็บรวบรวมความคิดเห็นกลับมาพัฒนาต่อ แล้ว นำไปทดสอบอีกครั้ง วนไปเรื่อยๆ จนกว่าจะได้คำตอบที่สนองความต้องการของกลุ่มเป้าหมายอย่างแท้จริง

5. การทดสอบ (Test) คือกระบวนการทดสอบเพื่อพัฒนาและปรับแก้แนวคิดให้ดีขึ้น การทดสอบกับผู้ใช้หรือผู้มีส่วนได้ส่วนเสียอื่น ๆ เป็นพื้นฐานที่สำคัญของการออกแบบโดยจะทำควบคู่ไปกับการสร้างต้นแบบ ซึ่งจะช่วยให้เข้าใจปัญหาและเป็นโอกาสที่จะช่วยให้พัฒนาแนวทางการบริหารสถานศึกษาได้อย่างมีประสิทธิภาพ ในขั้นนี้ทีมงานจะทำการสำรวจและเก็บข้อมูลอีกครั้ง โดยครั้งนี้เป็นการทดสอบ อาจใช้วิธีการจัดกิจกรรมเชิงปฏิบัติการร่วมกับผู้ใช้ โดยเก็บข้อมูลด้านจุดแข็งและจุดด้อย ความเป็นไปได้ การใช้ประโยชน์ของแนวทางการบริหารสถานศึกษา ความพึงพอใจของผู้เข้าร่วมการทดสอบ เป็นต้น จากนั้นจึงปรับปรุงแก้ไข จนกระทั่งได้เป็นแนวทางการบริหารสถานศึกษาที่มีประสิทธิภาพ

สรุปได้ว่า การบริหารสถานศึกษาด้วยการคิดเชิงออกแบบเพื่อให้สามารถตอบสนองต่อความต้องการของผู้ใช้และเพื่อให้การบริหารสถานศึกษาสามารถปรับตัวต่อการเปลี่ยนแปลงในยุคปัจจุบัน ประกอบด้วย 5 ขั้นตอน ได้แก่ 1) การทำความเข้าใจ 2) การระบุปัญหา 3) การระดมแนวคิดใหม่ 4) การสร้างต้นแบบ และ 5) การทดสอบ

การบริหารสถานศึกษาด้วยการคิดเชิงออกแบบด้วยขั้นตอนทั้ง 5 ขั้น จะช่วยให้ผู้บริหารสถานศึกษามองเห็นโอกาสในการปรับตัวและพัฒนาสถานศึกษาให้เหมาะสมกับการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วทางด้านสังคม เศรษฐกิจและเทคโนโลยี โดยเฉพาะข้อจำกัดด้านงบประมาณและทรัพยากร ที่ผู้บริหารจำเป็นต้องคำนึงถึงการใช้ประโยชน์ที่คุ้มค่า เพื่อให้บรรลุเป้าหมายที่ได้กำหนดไว้นั้นคือคุณภาพของผู้เรียน จากแนวคิดที่ได้นำเสนอไว้จะเห็นได้ว่าการคิดเชิงออกแบบเริ่มต้นด้วยการทำความเข้าใจและตอบสนองต่อความต้องการของผู้ใช้ซึ่งในบริบทของการศึกษาหมายถึง นักเรียน ครู บุคลากร และชุมชนรอบ ๆ โรงเรียน การเข้าใจความต้องการและปัญหาที่แท้จริงของกลุ่มเหล่านี้ทำให้การแก้ปัญหาและการพัฒนา มีความเหมาะสมและตรงจุดมากขึ้น จากนั้นจึงนำข้อมูลมาสร้างนวัตกรรมที่เน้นความยืดหยุ่นและปรับตัวต่อการเปลี่ยนแปลงได้อย่างรวดเร็วและมีประสิทธิภาพ การคิดเชิงออกแบบช่วยให้ผู้บริหารมองเห็นภาพรวมของปัญหาและใช้ความคิดสร้างสรรค์ในการหาวิธีแก้ไขที่แปลกใหม่และมีประสิทธิภาพ การใช้เทคนิคต่างๆ เช่น การระดมสมอง ช่วยเปิดมุมมองใหม่ ๆ ในการแก้ปัญหา โดยผู้บริหารจะต้องดึงศักยภาพของบุคลากรในสถานศึกษา และสร้างโอกาสในการทำงานร่วมกันระหว่างผู้บริหาร บุคลากร ผู้มีส่วนเกี่ยวข้องหรือเครือข่ายทำให้เกิดความร่วมมือในการสร้างนวัตกรรม วิธีแก้ไขปัญหาคือครอบคลุมทุกมุมมอง การคิดเชิงออกแบบเน้นการทดสอบและปรับปรุงแนวคิดตามความต้องการจริงของผู้ใช้ จึงสอดคล้องกับการประกันคุณภาพภายในสถานศึกษาที่มุ่งให้สถานศึกษาบริหารจัดการโดยใช้นวัตกรรม วิธีการ

ปฏิบัติที่เป็นเลิศ (The best) กระบวนการนี้ช่วยให้การบริหารสถานศึกษาสามารถพัฒนาต่อไปอย่างต่อเนื่องเพื่อให้การบริหารภาพรวมของสถานศึกษาและโดยเฉพาะการจัดการเรียนรู้ที่เป็นหัวใจหลักให้มีประสิทธิภาพสูงสุด ช่วยให้การใช้ทรัพยากรในสถานศึกษาเกิดประโยชน์สูงสุด โดยการเน้นที่การแก้ปัญหาและพัฒนาที่ตรงจุด ลดการสิ้นเปลืองทรัพยากรในส่วนที่ไม่จำเป็น ด้วยเหตุผลเหล่านี้ การนำการคิดเชิงออกแบบมาใช้ในการบริหารสถานศึกษาจึงเป็นแนวทางที่สามารถแก้ไข้ปัญหาและพัฒนาการบริหารให้มีประสิทธิภาพมากขึ้น ตอบสนองต่อความต้องการของผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย และสร้างนวัตกรรมที่สามารถปรับตัวต่อการเปลี่ยนแปลงของสังคมได้อย่างยั่งยืน

สรุป

การบริหารสถานศึกษาด้วยการคิดเชิงออกแบบ เป็นกระบวนการนำแนวคิดใหม่ ๆ มาสร้างเป็นแนวทางการบริหารสถานศึกษาที่สร้างสรรค์และสามารถแก้ไข้ปัญหาที่ซับซ้อนอย่างเป็นระบบ โดยเน้นการเข้าใจและตอบสนองต่อความต้องการของผู้ใช้จริง ได้แก่ 1) นักเรียน 2) ครูและบุคลากร และ 3) ชุมชน การคิดเชิงออกแบบจะมีการทดสอบต้นแบบก่อนนำไปใช้จริง ผลจากการปฏิบัตินี้จะสนับสนุนการสร้างนวัตกรรมในสถานศึกษา และพัฒนาการเป็นผู้นำจากทีมที่มีความสามารถในการแก้ไข้ปัญหาและนำสถานศึกษาไปสู่ความสำเร็จ มุ่งเน้นการเตรียมความพร้อมให้กับผู้ใช้ในการเผชิญต่อความเปลี่ยนแปลง โดยสถานศึกษาจะมีการปรับแนวทางการบริหารสถานศึกษาใน 5 ด้าน ได้แก่ 1) การใช้เทคโนโลยีในการเรียนการสอน 2) การพัฒนาทักษะที่จำเป็นในศตวรรษที่ 21 3) การสร้างสภาพแวดล้อมที่ยืดหยุ่น 4) การเสริมสร้างสุขภาวะทางจิต และ 5) การพัฒนาหลักสูตร แนวทางการบริหารสถานศึกษาด้วยการคิดเชิงออกแบบเป็นการนำขั้นตอนของการคิดเชิงออกแบบมาใช้ในการบริหารสถานศึกษาอย่างเป็นระบบ ประกอบด้วย 5 ขั้นตอน ได้แก่ 1) การทำความเข้าใจ จะช่วยให้ผู้บริหารสถานศึกษาเข้าใจปัญหาและประสบการณ์ของผู้ใช้ 2) การระบุปัญหา จะช่วยให้เข้าใจปัญหาหลักที่ต้องการแก้ไข้อย่างชัดเจนทั้งระบบ 3) การระดมแนวคิดใหม่ จะช่วยให้สามารถพัฒนาแนวคิดและวิธีแก้้ปัญหาอย่างสร้างสรรค์ ตอบสนองความต้องการของผู้ใช้ที่เหมาะสม 4) การสร้างต้นแบบ จะช่วยให้สามารถเรียนรู้แนวคิดและพัฒนาวิธีแก้้ปัญหาได้ในระยะเวลาที่สั้น ลดความเสี่ยงและการเสียงบประมาณ โดยการสร้างต้นแบบจะดำเนินการควบคู่กับการทดสอบ ทำวนซ้ำกันไป และ 5) การทดสอบ จะช่วยพัฒนาและปรับแก้้แนวคิดวิธีแก้้ปัญหาในระยะเวลาที่สั้นให้มีคุณค่าขึ้น ทำวนซ้ำๆ กัน ตามความเปลี่ยนแปลงของสถานการณ์หรือความต้องการของผู้ใช้ ดังแสดงในภาพที่ 1

ภาพที่ 1 การบริหารสถานศึกษาด้วยการคิดเชิงออกแบบ

เอกสารอ้างอิง

- คึกฤทธิ์ ศิลาฉาย. (2566). แนวทางการบริหารสถานศึกษาในยุควิถีใหม่. วารสารวิชาการรัตนบุศย์, 5(1), 58-74.
- ทินกร เผ่ากันทะ. (2565). แนวทางการบริหารสถานศึกษาในยุคดิจิทัล. วารสารสมาคมพัฒนาวิชาชีพการบริหารการศึกษาแห่งประเทศไทย, 4(2), 37-45.
- นิตยา หงษ์ขุนทด และคณะ. (2567). กลยุทธ์การบริหารสถานศึกษาในยุคปกติใหม่. วารสารสมาคมพัฒนาวิชาชีพการบริหารการศึกษาแห่งประเทศไทย, 6(1), 427-436.
- ไพบรมา อิศรเสนา ณ อยุธยา และชูจิต ตรีรัตน์พันธ์. (2562). การคิดเชิงออกแบบ : เรียนรู้ด้วยการลงมือทำ. กรุงเทพมหานคร : ศูนย์สร้างสรรค์การออกแบบ.
- พีรตร แก้วลาย และขวัญ พงษ์หาญยุทธ. (2562). Design Thinking กระบวนการคิดเชิงออกแบบเพื่อการพัฒนาท้องถิ่น. กรุงเทพมหานคร : สถาบันพระปกเกล้า.
- วรชัย วิภูอุปโคตร. (2024). แนวทางการบริหารสถานศึกษาอย่างสร้างสรรค์ของผู้บริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐานในยุค 4.0. วารสาร มข. (ฉบับบัณฑิตศึกษา) สาขาสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์, 9(1), 60-69.

- วัสสิกา ฐมาคม และคณะ. (2565). การบริหารสถานศึกษาในยุคความผิดปกติใหม่หลังวิกฤตโควิด-19. วารสารมหาจุฬานาครทรรศน์, 9(6), 16-30.
- สงบ อินทรมณี. (2562). การบริหารสถานศึกษาในยุคดิจิทัล. วารสารวิชาการมหาวิทยาลัยการจัดการและเทคโนโลยีอีสเทิร์น, 16(1), 353 - 360.
- สุกัญญา แซ่มซอย. (2562). การบริหารสถานศึกษาในยุคดิจิทัล. (พิมพ์ครั้งที่ 2). กรุงเทพมหานคร : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- สุกัญญา แซ่มซอย. (2565). การบริหารสถานศึกษาเพื่อการสร้างนวัตกรรมรุ่นใหม่. กรุงเทพมหานคร : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- สุวิมล โพธิ์กลิ่น. (2564). นวัตกรรมการบริหารสถานศึกษายุคใหม่. วารสาร มจร อุบลปริทรรศน์, 6(3), 975-984.
- สำนักงานสภาพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. (2562). สรุปสาระสำคัญแผนแม่บทภายใต้ยุทธศาสตร์ชาติ. (พิมพ์ครั้งที่ 2). กรุงเทพมหานคร : บริษัท ซีดี มีเดีย ไกด์ จำกัด.
- อภิชัย สุรเดชเดชากุล. (2567). แนวทางการพัฒนาทักษะการบริหารสถานศึกษาในศตวรรษที่ 21, 2(2), 20-36.
- อุกฤษฏ์ ดอนบรรเทา และเอกราช โฆษิตพิมาณเวช. (2567). การบริหารจัดการสถานศึกษายุคใหม่อย่างมีประสิทธิภาพ. วารสารมณีเชษฐาราม วัดจอมมณี, 7(2), 529-545.
- Awuku, O. Alex. (2023). School Administration Guide : Education Bureau. Retrieved April 23, 2024, From https://www.edb.gov.hk/attachment/en/sch-admin/regulations/sch-admin-guide/SAG_E.pdf.
- Brown, T. (2009). Change by Design: How Design Thinking Creates New Alternatives for Business and Society. HarperBusiness.
- Caldwell, B. J., & Spinks, J. M. (2021). The self-managing school. Routledge.
- Chao, G. (2015). Behind the sticky notes: Design Thinking. Stanford Daily. Retrieved June 6, 2024, From <https://www.stanforddaily.com/what-is-design-thinking/>

- Cox, M. (2016). "The Fundamentals of Design Thinking." *Journal of Design Innovation*, 12(1), 45-60.
- Cox, M. (2016). The role of design thinking in innovation. Retrieved June 3, 2024, From <https://medium.com/pancentric-people/the-role-of-design-thinking-in-innovation-ba68a3d91683>
- Hargreaves, A., & Fullan, M. (2012). *Professional Capital: Transforming Teaching in Every School*. Teachers College Press.
- IDEO. (2015). *The Field Guide to Human-Centered Design*. IDEO.org.
- Kelley, D., & Kelley, T. (2013). *Creative Confidence: Unleashing the Creative Potential Within Us All*. Crown Business.
- Sabir, U., Sittar, K., & Alvi, G. F. (July - September 2023). Role of Administration and Development of Education System at Schools Level. *Pakistan Languages and Humanities Review*, 7(3), 750-762.
- The Education Commission. (2016). *The Learning Generation: Investing in Education for a Changing World*. Retrieved July 12, From <https://report.educationcommission.org>
- Tran, N. (2016). *Design Thinking Playbook for Change Management in K12 Schools*. Retrieved June 5, 2024, From http://issuu.com/normantran2001/docs/design_thinking_playboo